

מראי מקומות- עבודה זרה ט"ז

מדין בהמה גסה אין חילוק היום ומחר), דאי משום דחייש להקרבה ואיכא לפני עור, להא לא הו"ל למיחש, דכל היכא דאית לי' לגוי בהמה לדידי' שרי, ובבית קיסר לא ה' חסרון בהמות להקרבה. ואי משום דלמא אזיל ומודה, גם זה ליכא, דאע"ג דבדורון בעלמא איכא למיחש דלמא אזיל ומודה, הכא לאו דורון הוא אלא מס קבוע, ומשום מס עבדיהם אין הבית קיסר באים ומודים. וא"כ, למה חיסר רבבות כדי שלא יקריבו ביום אידם. אלא ודאי לא ה' חשש איסור בזה בין בתחלה בין בסוף, בין לענין להקריבה למחר של יום אידם, ובין לענין להקריבה שחוט ולא חי, אלא למעקר מלתא בעי, כלומר לפרוק מעליו עול מס זה. ומה שטרח לבטל מס זה, כ' הרמב"ן מפני שהיתה עבודה זו בזוי' עליהן [ואולי זהו כוונת רש"י במש"כ דעבודת בזיון היתה, דבא רש"י לפרש למה טרח רבי לבטלה], ועוד שהי' להם חלישות דעת בדבר, דהא רבנן לאו בני מיתן כרגא נינהו.

ה) **אמר לי זבידא בר תורא משהינן לי' ועביד על חד תריין- כ' הר"ן (ה. בדפי הרי"ף) דאע"ג דשור של פטם דין דרבנן הוא, והגמ' לא פשט השאלה, מ"מ פסק הרמב"ם לחומרא. ופי' הר"ן שהוא משום הא דר' אשי, דכיון דזבידא אמר דמשהינן לבר תורא, דהיינו שור פטם, ועביד על חד תריין, א"כ סתמי' לאו לשחיטה קאי, ואסור למכור לו. וכן מבואר ברשב"א, דר' אשי בא לפשוט השאלה. אבל הריטב"א כ' דר' אשי לא בא לפשוט בעיין לחומרא, אלא לומר דכיון דיכול לעשות מלאכה אח"כ, א"כ לא אמרי' דאין שאלת הגמ' שאלה כלל, אלא שפיר יש לשאול אולי צריך לו למלאכה ולא לשחיטה. וא"כ יצא דהשאלה עדיין לא אפשיטא.**

ו) **אין מוכרין להם דובין ואריות, וכו'- פרש"י בהמשך המשנה, דטעם לכל דברים הללו משום נזק לרבים, ומשום שלא נתפש ישראל על ידם אסור לבנות עמהם. אולם הריטב"א פי' דטעם האיסור הוא משום דחשודין לשפוך דם נקי ולהזיק חנם, ואסור לגרום**

א) **אלמא לא מקבלת זכר- כ' ראמ"ה דלא הי' מספיק לומר דאינו יכול ללדת, דהא העכו"ם אינו יודע זה, וא"כ משהי לה, ולכן ע"כ אף אינה מקבלת זכר בכלל, ואין מה לחוש שמשהי לה.**

ב) **אלמא לא מקבלת זכר- כ' הריטב"א בשם הראב"ד דמודה ר' יהודה בזכר דאף שבור אסור לו למכור, דההיא שפיר מרבע על הנקבה. וכ' שיש לדקדק כן מהא דנקט ר' יהודה "שבורה" ולא "שבורין" כלשון ת"ק, דמשמע רק הנקבה, ולא שניהם. ומה דאמרי' לקמן בארי שבור ואליבא דר' יהודה, צ"ל דמיירי בארי נקבה, דבזכר אף ר' יהודה מודה. וכ' הריטב"א דזה דוחק, והנכון דאין חילוק בין זכר לנקבה, ומה דנקט ר' יהודה לשון שבורה, ארישא דמתני' קאי, דאיירי בבהמה גסה, שהוא לשון נקבה.**

ג) **ורבי אסור מפני ב' דברים, א' משום תורת כלי זיין, וא' משום תורת בהמה גסה- כ' החזון יחזקאל (ב', א') שיש נפק"מ בין הטעמים, ותרווייהו צריכי, דלפי טעם של בהמה גסה, יהי' מותר להם למכור על ידי סרסור, שהסרסור אינו משאיל ואינו משכיר, אבל משום כלי זיין אסור אפי' על ידי סרסור. ואילו אם הטעם הוא משום כלי זיין, אם הוא במקום שאין שם משום היזק, כגון במקום דמגנו עילון, אז הי' רשאי למכור להם מצד זה (וכמבואר לענין כלי זיין ממש, דמותר למוכרם להם בכה"ג), אבל כיון דאסור גם משום בהמה גסה, אז גם בכה"ג אסור [אולם לכא' אם הוא במקום כזה וגם ע"י סרסור, ממ"נ מותר, דויל הכא ליכא טעם לאסור, ודיל הכא ליכא טעם לאסור, ויש לעי' בזה].**

ד) **ולטעמיה, שאין מקריבין אותו היום אלא למחר מ"ט, וכו'- פי' הריטב"א קו' הגמ', דלטעמיה דס"ד דמה דחיסר ד' ריבבן מתחלה משום חשש איסור הי' (ולכן חיסר כ"כ ממון כדי שיהי' שחוט, ובזה לא שייך חשש מכירת בהמה גסה), א"כ מהו הביאור בהא דחיסר כ"כ כדי שיהי' נקרב להם למחר של יום אידם ולא יום אידם ממש, הרי מה חשש איסור יש בהקרבה ביום אידם (דהא**

אותו, משום שנחשד למינות. ור"א נצטער על זה, שהרי אין חושדין אלא במי שיש בו, כדאי' במו"ק יח:, והשיב לו ר"ע שהנאהו בדבר תלמידו, וזה החטא גורם לו שיחשד על זה.

(י) **והוא לא אמר אלא כנגד אביו שבשמים...**
פטור אתה- ע' בשמירת הלשון (חלק ב', פ' שמות, בהג"ה), שפי' דכיון שקיבל עליו הדין מן השמים, מיד הי' פטור מן הדין, והפטיר אותו ההגמון.

(יא) **לנחמו- ע' בעין יעקב, וברש"י שם (בסוגריים)**
אי' דהי' ר"א מתאבל מאד על שלא הי' יודע מפני מה אירע דבר זה, והי' מחפש במעשיו לעשות תשובה.

(יב) **ולא קיבל עליו תנחומין- ע' בעבודת עבודה**
שכ' להסתפק במה נצטער ר"א, או משום שנתפס למינות בכלל, ונצטער על איזה חטא בא זה, או דלמא הי' מצטער על שאמר "נאמן עלי הדיין", וטעה ההגמון וסבר דכוונת ר"א להסכים עמו בדברי תורה חשיבי דברים בטלים, והי' מצטער דזה נגרם על ידו. וכ' דאם ההבנה הוא כפי' א', שהי' מצטער על שנתפס על המינות, א"כ מובן מה שאמר לו ר"ע, דכיון דנהנה מדברי המין, שפיר נתפס על זה. אבל אם כפי' הב', שטעה ההגמון מחמת דבריו, מהו ביאור בדברי ר"ע. ופי' דזה ג"כ מדה כנגד מדה, דניבא ההגמון ולא ידע מה ניבא, וכשאמר זקן שכמותך יעסוק בדברים בטלים הללו, הכוונה הי' באמת לדברי המין, ששמע ר"א דברי המין ונהנה מדבריו.

דבר זה על ידינו. ומשמע דהוי על דרך לפני עור, דאנו גורמים אותן לעשות עבירה ע"י מה ששופכים דם נקי (ולאו דוקא דם נקי ישראל).

(ז) **ר' אשי אמר סתם ארי שבור הוא אצל מלאכה- פרש"י, אפי' תימא בארי שלם, ומתני' ר' יהודה היא דשרי בשבורה, וכל אריות שבורין הן אצל מלאכה, דארי לאו בר מלאכה הוא, אבל רבנן דאסרי בשבורה אסרי נמי בארי. והק' הרשב"א, הא טעמא דרבנן דחולקים על ר' יהודה וס"ל דשבורה אסורה, היינו משום דמרביעין עליה ויולדת ומשהי לה, ומאן דחזי לי' ביד גוי יליף מינה לזבוני שלימא, ונפיק מינה חורבא. אבל בארי, דלאו בר מלאכה הוא כלל, מאי חורבא נפיק מינה, הא לא אתי למילף בהמה דבר מלאכה מארי דלאו בר מלאכה הוא כלל. ויש להביא ראי' לזה מסוס, דמותר משום דלאו בר מלאכה דאורייתא הוא, ולא גזרי' הסוס אטו בהמות אחרות, וא"כ למה נגזור בארי אטו בהמות אחרות. ולכן פי' הרשב"א דבאמת ר' אשי ס"ל דדין דארי הוא לכ"ע, ולא לר"י דוקא, ומה דנקט לשון שבור (שהוא לשון של דין דר' יהודה), לאו למימרא דרק ר' יהודה, שהוא מרא דשמעתתא דשבור, ס"ל הכי, אלא כיון דאמר רבה בר עולא דמיירי בארי שבור, א"ל ר' אשי דלא צריכת לאוקמי' בארי שבור וכו' יהודה, אלא אפי' בארי שלם ואליבא דרבנן, דכיון דלאו בר מלאכה הוא, הרי כל ארי לכ"ע הוא כשבור דר' יהודה.**

(ח) **איתמר נמי אמר ר' זירא וכו'- הק' הראב"ד,**
"וק"ל, רבה בר ירמי' איך לא הי' מזכיר שמו של ר' חמא למעלה, ושמא מנהגם הי' שלא היו מזכירין אותה אלא בעל השמועה הראשון בלבד, אבל לפרקים היו מזכירין כל בעלי השמועה עד שמגיעין לראשון".

(ט) **כשנתפס ר"א למינות- פרש"י, מינין תפסוהו**
לכופו לעבודת כוכבים. וכ' המרומי שדה לפרש להיפוך, דבזמנו היו עובדים אלילים, ומי שהאמין בנוצרי הי' מין ונענש הרבה על זה. וע"ז תפסו ר"א ואמרו שהוא מאמין בנוצרי. וא"כ, נמצא דאין הביאור דהמינים תפסו אותו, אלא דהעובדי כוכבים תפסו